

Sibel GÜZELDAĞ

YAŞAM HAKKI VE SINIRLARI

onikilevha
KİTAP VE YAYINLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR.....	XIX
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

YAŞAM HAKKI KAVRAMI İLE TARİHSEL GELİŞİMİ VE SINIRLARI

I. YAŞAM HAKKININ TANIMI VE KAPSAMI.....	9
A. Hak Kavramı	9
1. Negatif Statü Hakları.....	13
2. Pozitif Statü Hakları	14
3. Aktif Statü Hakları.....	14
B. Yaşam Hakkı Kavramı	16
1. Terminoloji	16
2. Yaşam Hakkının Tanımı	16
3. Yaşam Hakkının Niteliği ve Kapsamı	18
4. Beden Bütünlüğünün Dokunulmazlığı Kuramı	19
5. Onurlu Yaşam Sürme ve Yaşam Hakkının Diğer Haklar Arasındaki Ayrıcalıklı Konumu	19

C. Yaşam Hakkının Hak ve Özgürlükler Bağlamında Tarihi Gelişimi ve Güncelliği.....	20
1. Yaşam Hakkına İlişkin Tarihi Düzenlemeler.....	20
a. İngiliz Belgeleri.....	20
i. Magna Carta Libertatum.....	20
ii. Petition of Rights.....	22
iii. Habeas Corpus Act.....	23
iv. Bill of Rights.....	24
v. Act of Settlement.....	25
b. Amerikan Belgeleri.....	25
i. Virginia Haklar Bildirgesi.....	25
ii. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi.....	26
c. Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi.....	27
2. Yaşam Hakkına İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Belgeler....	28
a. Birleşmiş Milletler Sözleşme ve Belgeleri.....	28
i. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.....	29
ii. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme.....	30
iii. BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi.....	30
iv. 1986 Tarihli 41/144 sayılı BM Genel Kurulu Kararı.....	31
v. İşkence ve Diğer Zalimane Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.....	32
vi. Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme.....	32
vii. Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Şekilde Önlenmesi ve Soruşturulmasına Dair İlkeler.....	35
b. Latin Amerika Belgeleri.....	35
i. Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirgesi.....	35
ii. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi.....	36
c. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı.....	36
d. Avrupa Konseyi Sözleşmeleri.....	37
i. Avrupa Konseyi Statüsü.....	37

---

ii. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	38
D. Türk Hukuku Açısından Yaşam Hakkı.....	40
1. Osmanlı-Türk Anayasa Hukuku Açısından Yaşam Hakkı....	40
a. Tanzimat Fermanı.....	41
b. Islahat Fermanı	42
c. Kanun-ı Esâsî.....	43
d. 1921 Anayasası.....	43
e. 1924 Anayasası.....	43
f. 1961 Anayasası	44
g. 1982 Anayasası.....	45
2. Türk Ceza Hukuku Açısından Yaşam Hakkı	48
II. YAŞAM HAKKININ SINIRLARI.....	49
A. Yaşamın Başlangıcı	50
B. Yaşamın Sona Erdiği An	52
C. Kürtaj.....	54
1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Kürtaj.....	55
2. Türk Hukuku Açısından Kürtaj.....	61
D. Ötanazi.....	62
1. Aktif Ötanazi.....	68
2. Pasif Ötanazi.....	69
3. Çift Etki Doktrini.....	70
4. Dolaylı Ötanazi	71
5. İstemli Ötanazi - İstem Dışı Ötanazi - İstemsiz Ötanazi	71
6. Mukayeseli Hukukta Ötanazi Uygulamaları.....	73
a. ABD Uygulaması.....	73
b. Belçika Uygulaması.....	76
c. Hollanda Uygulaması.....	76
d. Lüksemburg Uygulaması.....	77
e. Fransa Uygulaması.....	78
f. Almanya Uygulaması	79

g. Avusturya Uygulaması.....	80
h. İsviçre Uygulaması.....	80
i. Avustralya Uygulaması	81
7. AİHS Bağlamında Ötanazi Uygulamasının Değerlendirilmesi.....	81
8. Türk Hukuku Açısından Ötanazi Uygulaması	85
E. Açlık Grevi ve Ölüm Oruçları	90
1. AİHM Kararları Işığında Açlık Grevi ve Ölüm Orucu.....	94
2. Türk Hukuku Açısından Açlık Grevi ve Ölüm Orucu	96
F. Ölüm Cezası	99
1. ABD Hukuku Açısından Ölüm Cezası	107
2. AİHS Bakımından Ölüm Cezası	111
3. Türk Hukuku Açısından Ölüm Cezası.....	117

İkinci Bölüm

KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ VE SINIRLARI İLE KOLLUK KUVVETLERİNİN ÖLÜMCÜL GÜÇ KULLANMASI

I. KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ VE ŞEKİLLERİ.....	119
A. İkaz.....	123
B. Bedenî Kuvvet Uygulama.....	124
C. Maddî Güç Uygulama	125
D. Silah Kullanma.....	126
II. KOLLUĞUN KUVVET KULLANMA YETKİSİNİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ	132
A. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu	132
B. Türk Ceza Kanunu	135
1. Hukuka Uygunluk Nedenleri.....	135

a. Kanun Hükümünün Yerine Getirilmesi	136
b. Meşru Savunma	137
2. Zor Kullanma Yetkisinde Sınırın Taksirle Aşılması	139
3. Zor Kullanma Yetkisi Bakımından Sınırın Kasten Aşılması	141
C. Ceza Muhakemesi Kanunu	142
D. Diğer Mevzuat.....	144
1. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu.....	144
2. Terörle Mücadele Kanunu.....	145
3. Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu	145
4. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu.....	145
5. Olağanüstü Hâl Kanunu.....	146
6. Emniyet Teşkilatı Kanunu	147
7. Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun.....	147
8. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	148
9. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği.....	149
III. KOLLUĞUN ZOR KULLANDIĞI DURUMLARDA SINIRIN AŞILMASI VE SONUÇLARI	149
A. Sınırın Taksir ile Aşılması.....	150
B. Sınırın Kasten Aşılması	158
C. Kuvvet Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılmasında Özel Durumlar.....	165
1. Kuvvet Kullanma Yetkisinin Terörle Mücadele Kanunu Açısından Değerlendirilmesi.....	165
a. Genel Olarak Terörle Mücadele Kanunu'nda Kuvvet Kullanma Yetkisinin Sınırları.....	165
b. Terörle Mücadele Kapsamında SİHA Kullanımını	168
2. Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi Açısından Ölümcül Güce Başvurulması Örneği: "Hayata Dönüş Operasyonları"	169
D. Kolluk Görevlileri Hakkında Kovuşturma	174

Üçüncü Bölüm
YAŞAM HAKKININ KORUNMASI
BAKIMINDAN DEVLETİN
YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. YAŞAM HAKKININ İHLÂL EDİLMEMESİ AÇISINDAN NEGATİF YÜKÜMLÜLÜKLER	178
A. Genel Anlamıyla Negatif Yükümlülük Kavramı	178
B. Zor Kullanma Neticesinde Meydana Gelen Ölümünün Yaşam Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi.....	179
1. Mutlak Zorunlu Olanın Ötesine Geçmeyen Güç Kullanımı	180
a. Mutlak Zorunluluk	181
b. Katı Orantılılık.....	184
2. Kontrolü Altındaki Kişilerin Akıbeti Hakkında Devletin Açıklama Yapamaması.....	190
a. Gözaltında Ölüm	191
b. Faily Meçhul Ölüm ve Zorla Kaybedilen Kişiler	196
C. Kuvvet Kullanma Neticesinde Meydana Gelen Ölümünün Yaşam Hakkı İhlâli Sayılmadığı Hâller	202
1. Meşru Savunma Hâli.....	203
2. Tehlikeli Kişilerin Yakalanması veya Tutuklanma Kaçmasının Önlenmesi	206
3. Ayaklanma ve İsyanın Bastırılması.....	209
4. Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâl Dönemlerinde Yetkili Mercilerin Verdiği Emirlerin Uygulanması.....	213
II. YAŞAM HAKKININ KORUNMASI AÇISINDAN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜKLER.....	214
A. Genel Anlamıyla Pozitif Yükümlülük Kavramı.....	214
B. Yaşam Hakkının Kanunî Düzenlemelerle Korunması.....	216
C. Üçüncü Kişilerin Uyguladığı Şiddete Yönelik Koruma Sağlanması	217

D. Kişinin Kendine Yönelik Şiddet Eylemlerine Karşı Korunması	228
E. Tıbbî Hata ve İhmaller Karşısında Koruma	232
F. Tehlikeli Faaliyetler ve Hayatı Tehdit Eden Çevre Risklerine Karşı Koruma Yükümlülüğü	234
G. Önleyici Tedbirler Alınma Yükümlülüğü	238
1. Devletin Kontrolü Altında Olanlar Bakımından Tedbir Alma	242
2. Yakın ve Açık Risk Altında Bulunan Kişiler Bakımından Tedbir Alma.....	252
3. Kuvvet Kullanımı Sırasında Masum Kişiler Bakımından Tedbir Alma.....	258
III. YAŞAM HAKKI İHLÂLLERİ KARŞISINDA DEVLETİN ETKİLİ SORUŞTURMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	260
A. Genel Anlamıyla Soruşturma Yükümlülüğü Kavramı.....	261
1. Soruşturma	261
2. Soruşturmanın Etkililiği	262
B. Etkili Soruşturma Testi.....	269
1. Soruşturmanın Derhâl ve Resen Başlatılması	269
2. Soruşturmanın Bağımsız Makamlarca Yürütülmesi.....	271
3. Soruşturmanın Makul Özen ve Süratle Yürütülmesi.....	276
4. Soruşturmanın İçerik Yönünden Etkililiği ve Olayın Aydınlatılması	279
5. Mağdurların Sürece Etkili Katılımlarının ve Şeffaflığın Sağlanması	285
6. Cezasızlığın Önlenmesi.....	288
SONUÇ	295
KAYNAKÇA	303
EKLER.....	331
KAVRAM DİZİNİ.....	335